

Meir Shalev

ŠTYRI HOSTINY

Meir Shalev

ŠTYRI HOSTINY

Z angličtiny preložil
OTO HAVRILA

sloart

Copyright © Meir Shalev 1994
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2003, 2012
Translation © Oto Havrila 2003, 2012
Translation of poems © Milan Richter 2003, 2012

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmikoľvek prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

PRVÁ HOSTINA

1

Za teplých dní stúpa zo stien môjho domu mäkká vôňa mlieka. Steny sú omietnuté a vybielené, zem pokrytá dlaždicami, no z pórov stien a štrbín v dlážke stúpa ku mne vôňa, trvácna a prenikavá ako pot starej lásky.

Kedysi bol môj dom maštalou. Príbytkom koňa, oslice a niekoľkých kráv. Mal široké drevené vráta so železnou závorou, boli tu betónové válovy, jarmá na dobytok, kanvy a miesta na dojenie.

A v tej maštali bývala žena, pracovala a spala, snívala a plakala. A na lôžku z vriec porodila syna.

Po hrebeni strechy sa prechádzali holubice, vo vzdialených kútoch nervózne poletovali okolo svojich hniezd z blata lastovičky a trepotanie ich krídel bolo také príjemné, že ho cítim ešte aj teraz, zmäkčuje výraz mojej tváre, vyhládza starecké vrásky a zbavuje ma hnevu, ktorý sa dvíha v mojej pamäti.

Ráno slnko osvetľovalo štvorce okien na stenách a zlátilo čiastočky prachu tancujúce vo vzduchu. Na vekách kanví sa zhromažďovala rosa a na baloch slamy sa mihali poľné myši ako malé sivé blesky.

Tá oslica, ako mi vravela mama, keď chcela vo mne zachovať svoje spomienky, bola divá a veľmi múdra, kopala aj v spánku, a keď si chcel na nej jazdiť, Zajde, vyrazila k vrátam, sklonila hlavu a prešmykla sa popod závoru, a ak si z nej včas nezoskočil, Zajde, *mejn kind*, hrudou si narazil na železnú závoru a zletel na zem. Tá oslica vedela tiež kradnúť koňovi jačmeň, hlasno sa smiať a búchať zadnými na vráta, aby dostala nejakú maškrtu.

A na dvore sa týčil obrovský eukalyptus, jeho široké kónare voňali a stále šumeli. Nikto nevedel, kto ho zasadil ale-

bo aký vietor tam zavial jeho semeno. Bol väčší a starší než všetci jeho bratia v blízkom eukalyptovom lese, stál na svojom mieste a čakal dávno pred založením dediny. Často som naň liezol, lebo v jeho korune hniezdili vrany a už vtedy som pozoroval ich správanie.

Teraz je už moja mama mŕtva, strom vyfali, z maštale je dom, staré vrany zmizli a objavili sa nové, vrátili sa k prachu tých starých a vyliahli sa z ich vajec. No tie vrany, príbehy, maštal a eukalyptus sú pre mňa kotvou, trvalým obrazom môjho života.

Ten strom bol vysoký zo dvadsať metrov, vranie hniezdo bolo takmer na vrchovci a v hustých dolných konároch ste mohli vidieť zvyšky „Tarzanovej chatrče“, postavili ju deti, ktoré do nej liezli a hrali sa v nej ešte pred mojím narodením.

Na starých leteckých fotografiách britských vzdušných síl a v príbehoch dedinčanov je eukalyptus zreteľný, no dnes z neho zostal len obrovský peň s dátumom vyfatiť, ktorý je na ňom vyrytý ako dátum smrti na náhrobnom kameni: 10. december 1950. Moše Rabinovič, ten, na dvore ktorého som vyrastal a v ktorého maštali som býval, sa vrátil z pohrebu mojej mamy, naostril veľkú sekeru a strom zoľal.

2

Stínal ho tri dni.

Sekera sa znovu a znovu dvíhala a znovu a znovu klesala. Chlap rúbal a rúbal, stonal a rozháňal sa, vzdychal a ťal.

Rabinovič bol nevysoký človek, skúpy na slovo a hrubý, s krátkymi tučnými rukami. Ešte aj dnes, hoci je už starý, ho dedinčania volajú „býk Rabinovič“ pre jeho silu a uvzatosť a už tretia generácia detí sa s ním hrá na „strašného medveďa“: jednou rukou drží tri tenké ruky troch detí, ktoré sa s výskaním a smiechom nemôžu vytrhnúť z jeho zovretia.

Lietali okolo neho triesky, snehové vločky a vzdychy, tiekli z neho slzy a stekal po ňom pot, a hoci každý dedinčan má na každú spomienku iný názor, všetci sa zhodujú na tom, že išlo o akt pomsty a podrobnosti pozná aj malé dieťa:

Rabinovič použil tucet uterákov, ktorými si utieral tvár a krk.

Zlomil a vymenil osem porísk.

Vypil dvadsaťštyri hrncov vody a šesť kanvíc čaju.

Každú polhodinu brúsil čepel sekery brúskom a ocielkou.

Zjedol deväť pecňov chleba so salámou a debnu pomarančov.

Sedemnástkrát klesol do snehu a šestnástkrát vstal a rúbal ďalej.

A celý ten čas drkotal svojimi tridsiatimi dvoma zubami, desiatimi prstami zvieral rúčku a jeho plačlivý dych sa v zime zrážal na paru, až kým nebol počuť veľký praskot a hlasné vzdychy prizeraúcich sa, ako ten šepot, keď v kultúrnom dome vyplí svetlo, len hlasnejšie a vydesenejšie.

A potom bolo počuť vylakané výkriky, dupot utekajúcich nôh a hneď nato zvuky smrti, ktoré sa nepodobajú na nič iné: zvuky pádu a smrti veľkého stromu, na ktoré nezabudne nik, kto ich počul – to praskanie a vŕzganie lámuceho sa stromu, ten rachot a dunenie, keď dopadol na zem s konármi sľahajúcimi ako biče.

Sú to iné zvuky, ako keď zomiera človek, ale napokon zvuky živého stromu a živého človeka sa tiež odlišujú a zanechávajú po sebe aj odlišné ticho.

Ticho zoťatého stromu je clona tmy, ktorú čoskoro rozoženu výkriky ľudí, nárazy vetra a škreky zvierat. A to ticho, čo zaplnilo svet pri smrti mojej mamy, je tenké a jasné, priezračné a krištáľové, stále trvá a nerozplýva sa.

Je stále so mnou spolu s ostatnými zvukmi sveta. Nestrácajú sa v ňom a nesplývajú s ním.

3

*Flikt di mame federn,
federn un puch,
zajdelen – a kišele
fun helln-rojtn tuch.*

Poznal som tú pieseň skôr, než som vedel, čo znamená. Rozpráva o matke, ktorá pára perie, aby ušila synovi prikrývku s ružovou obliečkou.

Predstavujem si, že veľa matiek spieva túto pieseň svojim deťom a každá si do nej dosadí meno vlastného dieťaťa. Moje bolo „Zejdele“. Nebola to prezývka, ale moje ozajstné meno. „Zajde“, čo znamená starý otec, je meno, ktoré mi dala mama, keď som sa narodil.

Celé roky som si ho chcel zmeniť. Ale nezmenil som. Najprv som nemal odvahu, potom som nenašiel silu a napokon sme sa vzdali, moje meno a ja, a uzavreli sme prímerie.

Mal som len niekoľko mesiacov, keď mama šila tú obliečku a spievala tú pieseň, ale aj tak sa mi vidí, že si tie večery dobre pamätám. Zimy boli v maštali Mošeho Rabinoviča chladné a v lete sa mama dohodla s naším susedom Eliezerom Papišom, ktorý choval husi, a za jeho husie perie ušila prikrývku jemu i celej jeho rodine.

Mimochodom, Eliezera Papiša sme volali „dedinčan Papiš“, aby sme ho odlíšili od jeho bohatého brata, ktorý predával v Haife náradie a stavebný materiál a volali ho „mešťan Papiš“, a neskôr možno porozprávam aj o ňom.

A tak sa volám Zajde, Zajde Rabinovič. Moja mama sa volá Judita a v dedine ju volajú Rabinovičova Judita. Z rúk jej vanula príjemná vôňa citrónového lístia a na hlave mala vždy uviazanú modrú šatku. Na ľavé ucho nedoslýchala a hnevvala sa, keď sa jej niekto prihovárал z tej strany.

Ako sa volá môj otec, nevie nikto. Som nemanželské dieťa a za syna ma pokladajú traja muži.

Po Mošem Rabinovičovi som zdedil gazdovstvo, maštal a žlté vlasy.

Po Jákobovi Šeinfeldovi som zdedil pekný dom, pekný nábytok, prázdne kanáričie kliecky a ovisnuté plecia.

A po Globermanovi, dobyťom handliarovi, som zdedil *knipele*, peniaze, a dlhočizné chodidlá.

A napriek tejto komplikácii mi moje meno prichodilo krutejšie než okolnosti môjho narodenia. Nebol som jediným dieťaťom v dedine alebo v Údolí, ktoré splodil neznámy otec alebo otec, ktorý nebol jeho, ale v celej krajine a možno ani na celom svete nebolo dieťa, ktoré sa volalo Zajde. V škole ma volali Matuzalem alebo „dedo“, a vždy keď som prišiel domov a sťažoval sa mame, aké mi dala meno, a chcel som vedieť prečo, jednoducho mi vysvetlila: „Ak príde Anjel smrti a uvidí chlapčeka, ktorý sa volá Zajde, čo znamená starý

otec, hneď pochopí, že sa tu stala chyba a odíde niekam inam.“

Pretože som nemal na výber, bol som presvedčený, že moje meno ma chráni pred smrťou, a bolo zo mňa dieťa, ktoré nepoznalo strach. Zmizol zo mňa dokonca aj ten prastarý strach, ktorý sa zahniezdi v srdci každého človeka skôr, než sa narodí.

Bez strachu som natŕčal ruky k hadom hniezdiacim v trhlínach kurína a ony ma pozorovali, zvedavo krútili krkom a neublížili mi.

Neraz som vyliezol na maštal' a so zavretými očami behal po príkrej šindľovej streche.

Povedal som si, že sa priblížim k dedinským psom, ktoré boli vždy priviazané a bažili po krvi a pomste, a ony na mňa priateľsky krútili chvostom a lízali mi ruku.

A raz na mňa ako na osemročného starého otca zaútočil párik vrán, ako som liezol k ich hniezdu. Dostal som do čela tvrdý úder čiernymi krídlami, stratil som rovnováhu a pustil som konár, ktorého som sa držal. Padal som dolu, omdlievajúc rozkošou. Pád spomaľovali mäkké konáre a dopad na zem stlmilo lôžko z lístia, mäkká zem a mamina poverčivosť.

Vstal som a utekal domov, kde mi mama dala na škranbance jód.

„Anjel smrti je poriadny anjel. Má ceruzku a zápisník a všetko si zapisuje,“ smiala sa, ako sa smiala vždy, keď som sa z niečoho vylízal, „ale na *Malacha-fun-šlofa* sa nespoliehaj. Anjel spánku si nikdy nič nezapisuje a nič si nepamätá. Niekedy príde, sám zaspí a na všetko zabudne.“

Anjel smrti vždy prešiel popri mne a ja som len ucítil, ako mi lemom plášťa zavadil o tvár. Ale raz, na jeseň roku 1949, niekoľko mesiacov pred maminou smrťou, som ho zarezal tvárou v tvár.

Mal som vtedy zo desať rokov. Obrovská kobyľa dedinčana Papiša bola behavá, náš žrebec začul jej erdžanie a fíkanie a začal divo pobehovať v ohrade. Bolo to dobromyseľné, gaštanovohnedé zviera. Moše Rabinovič, ktorý robil všetko „akurát“, a preto sa nepriatelil so svojím dobytkom viac, než bolo prijateľné a vhodné, mu dožičil pohladenie a svätóján-sky chlieb, a raz som dokonca videl, ako tomu koňovi zaplietol chvost do hrubého žltého vrkoča, do ktorého na ozdobu vplietol modré stužky.

Napriek všetkým požiadavkám a radám dokonca odmietol žrebca vykastrovať. „To je voči zvieratám kruté,“ povedal.

Niekedy dostal žrebec erekciu a búchal si údom o brucho. Robil to so zúfalou vytrvalosťou celé hodiny. „Chudák,“ povedal vtedy Globberman, dobytčí handliar. „Gule mu nechali, kobyly mu nedajú a ruky nemá. Tak čo má robiť?“

Tú noc žrebec preskočil plot, spáril sa s kobyľou a Moše mi dal jeho ohlávku a poslal ma, aby som ho priviedol naspäť.

„Pozrieš sa mu rovno do očí,“ radil mi, „a zacmukáš cm-cm-cm-cm. Ale ak na teba vygúli oči, nerob s ním nič, počuješ, Zajde? Zaraz ho nechaj tak a zavolaj ma.“

Bolo zavčasu ráno. Vzduchom sa nieslo bučanie hladných, netrpezlivých teliat. Boli počuť kliatby sedliakov, ktorí ešte v polospánku dojili. Dedinčan Papiš už pobehoval po ohrade, kričal a kľal, no párik koní mu nevenoval najmenšiu pozornosť. Oči mali zahmlené láskou, bedrá mali vlhké a ich kónský pach bol plný nových tónov.

„Ty si prišiel po toho žrebca?“ skríkol dedinčan Papiš. „Vari sa ten Rabinovič už načisto pomiatol? Poslať malého chlapca?“

„Dojím,“ povedal som.

„Dojím? Aj ja by som mohol teraz dojsť!“ zakričal dedinčan Papiš nahlas, aby ho počul Moše na našom dvore.

Vošiel som do ohrady.

„Zmizni odtiaľ!“ skríkol dedinčan Papiš. „Keď sú spolu, je to veľmi nebezpečné.“

Ale ja som už zodvihol ohlávku a nôttil magické slová.

„Cm-cm-cm-cm...“ A žrebec podišiel ku mne a dokonca si nechal založiť ohlávku na nozdry.

„Teraz je ako zbavený rozumu, Zajde,“ kričal Papiš. „Okamžite ho nechaj!“

Vychádzal som so žrebcom zo dvora, keď zaerdžala kobyly. Žrebec zastal a zrazil ma na zem. Vygúľil krvou podliate oči. Z hrude mu vyšlo hlboké zafríkanie.

„Pusť ten povraz, Zajde!“ kričal dedinčan Papiš. „Pusť ho a rýchlo sa odkotúlaj!“

Ale ja som povraz nepustil.

Žrebec sa vzopál na zadné, povraz sa našponoval a ja som vyletel do vzduchu a dopadol na chrbát. Kôň hrabal prednými kopytami vo vzduchu a dupotal na zemi vedľa mňa.

Zdvihlo sa mračno prachu a za ním som videl Anjela smrti so zápisníkom v ruke a očami upretými na mňa.

„Ako sa voláš?“ spýtal sa ma.

„Zajde,“ odvetil som, nepúšťajúc povraz.

Anjel smrti cúvol, akoby omráčený neviditeľným zauchom. Oblizol si konček prsta a zalistoval v zápisníku.

„Zajde?“ povedal nazlostene. „Ako sa môže malý chlapec volať Zajde?“

Celé moje dotlčené telo sa triaslo. Strašné konské kopytá svišťali okolo mňa ako sekery, ktoré cirkusoví umelci hádžu na dievčatá so zaviazanými očami. Takmer mi vytrhlo ruku, ktorou som zvieral povraz, a tvrdé hrudy hlíny mi takmer zodreli kožu z tela, no v srdci som mal pokoj a vieru.

„Zajde,“ povedal som ešte raz Anjelovi smrti. „Volám sa Zajde.“

V žiarivom bielom svetle som videl, ako oblizol koniec ceruzky, znovu preskúmal zápisník a pochopil, že sa tu stala akási chyba.

Od zúrivosti škripal zubami a s hrozivým zafučaním spravidlivého hnevu sa pobral niekam inam.

Hlasité erdžanie a výkriky dedičana Papiša priviedli Mošeho Rabinoviča ku mne. Sťažka prebehol tých desať metrov, ktoré delili oba dvory, a na to, čo som videl potom, nezapudnem do smrti.

Rabinovič schmatol ľavou rukou žrebca za ohlávku a ťahal ju dolu, kým nemali hlavy v jednej rovine, a pravou rukou zasadil koňovi jeden jediný úder na bielu hviezdu na čele.

Omráčeného a prekvapeného žrebca myklo dozadu a majstát jeho mužskosti klesol, akoby mu ho odťali. Zvesil hlavu, oči mu vpadli dozadu a miernym, zahanbeným krokom sa vrátil na náš dvor a vošiel do ohrady.

Celé to netrvalo ani pol minúty. Ale keď som živý a zdravý vstal, už tam stáli ostatní moji dvaja otcovia: Jákob Šeinfeld dobehol zo svojho domu peši a handliar Globberman prišiel na svojom zelenom nákladnom aute, s ktorým, ako vždy, narazil do veľkého eukalyptu. Vyskočil z auta a kričal a mával okovanou palicou.

A mama pokojne podišla ku mne, vyzliekla mi košeľu, vyprášila ju, umyla a vydezinfikovala mi škrabance na chrbte a smiala sa. „Chlapecovi, ktorý sa volá Zajde, sa nemôže nič stať.“

Preto nečudo, že s plynúcim časom som nadobudol presvedčenie, že mama má pravdu, a začal som veriť v moc svojho mena, a preto podnikám potrebné preventívne kroky. Raz som žil so ženou, no po niekoľkých mesiacoch pohlavnej zdržanlivosti odo mňa ohromená a zúfala utiekla.

„Syn privedie vnuka a vnuk privedie Anjela smrti,“ povedal som jej.

Najprv sa smiala, potom sa nahnevala a napokon odišla. Počul som, že sa vydala za niekoho iného a že je neplodná, no vtedy som už poznal všetky žarty a výsmech osudu a moje srdce si už na to zvyklo.

Tak ma moje meno chránilo pred smrťou i pred láskou. Ale to nemá nič spoločné s príbehom života a smrti mojej mamy a príbehy treba na rozdiel od skutočnosti chrániť pred všetkým zbytočným.

V mojom rozprávaní je možno trochu melanchólie, no v mojom živote melanchólia prítomná nie je. Ako každý, aj ja mám okamihy smútku, no nie sú mi cudzie ani radosti života, môj život patrí mne a ako som už povedal, moji traja otcovia ma zahŕňali priazňou.

Mám *knipele*, peniaze, a zelené nákladné auto, ktoré mi odkázal dobytčí handliar Globerman.

Mám krásny veľký dom na Dubovej ulici v Tivone, ktorý mi odkázal chovateľ kanárikov Jákob Šeinfeld.

A mám gazdovstvo na dedine, gazdovstvo Mošeho Rabinoviča. Moše Rabinovič tam ešte býva, no už ho prepísal na mňa. Býva vo svojom starom dome obrátenom do ulice a ja bývam v peknom malom domčeku na dvore, domčeku, ktorý bol kedysi maštalou, kde sa po bočných múroch ťahá bugénilia ako pestrofarebné bokombrady, kde do okien túžobne bijú krídlami lastovičky a zo štrbín múrov stále stúpa mäkká vôňa mlieka.

Kedysi v ňom hrkúťali holuby a kravy dávali mlieko. Na vrchnákoch kanví sa zhromažďovala rosa a vo vzduchu tancoval zlatistý prach. Kedysi v ňom bývala žena, smiala sa a snívala, pracovala a plakala a priviedla ma v ňom na svet.

To je v podstate celý príbeh. Alebo ako vravia praktickí ľudia odporným hlbokým hlasom, to je to hlavné. A všetko, čo sa doň odteraz vkradne navyše, sú podrobnosti, ktoré ne-

majú nijaký iný význam, len uspokojíť ten párik malých hladných zvieratiek – zvedavosť a všetečnosť –, ktoré hniezdia v duši každého z nás.

4

V roku 1952, asi poldruha roka po jej smrti, ma Jákob Šeinfeld pozval na prvú hostinu.

Prišiel do maštale, plecía ovisnuté, jazva na čele žiarivá, vo vráskach na tvári vyrytá samota.

„Všetko najlepšie k narodeninám, Zajde.“ Položil mi ruku na plece. „Príď zajtra ku mne na večeru,“ povedal, zvrchol sa a odišiel.

Mal som vtedy presne dvanásť rokov a Moše Rabinovič usporiadal oslavu na počesť mojich narodenín.

„Keby si bol dievča, Zajde, urobili by sme ti dnes batmicvu.“ Usmial sa, a ja som bol prekvapený, pretože Rabinovič nikdy nehovorieval „keby“ a „čo keby“.

Rabinovičov starší syn Oded, ktorý bol už v dedine šoférom nákladného auta, mi priniesol postriebrený model Mackovho naftového nákladného auta. Rabinovičova dcéra Naomi prišla náročky až z Jeruzalema a priniesla mi knihu s názvom *Staré vtáky* s obrázkami vrán a s poznámkami o ich krákaní. Stále plakala, bozkávala ma, objímala a hladkala, až kým som nebol plný rozpakov, túžby a strachu zároveň.

Potom sa objavilo zelené nákladné auto, ako vždy narazilo do mohutného kmeňa eukalyptu, na ktorom boli vidieť veľké jazvy ako pripomienky na predošlé nárazy, a vynoril sa z neho môj ďalší otec: dobytčí handliar Globberman.

„Dobrý otec nikdy nezabúda na synove narodeniny,“ vyhlásil handliar, ktorý si vždy svedomito plnil všetky rodičovské povinnosti.

Priniesol mi drahú hovädziu roštenku a okrem toho mi dal nejaké peniaze v hotovosti.

Globberman mi dával peniaze pri každej príležitosti. Na narodeniny, na konci školského roka, na počesť prvého dažďa v sezóne, v najkratší deň roka v zime a v najdlhší deň roka v lete. Ba aj v deň výročia matinej smrti mi vtisol do

ruky zopár šilingov, čo všetkých vydesilo a znechutilo, no nikoho neprekvapilo, lebo Globerman bol v celom Údolí známy ako chamtivý a hrubý človek. A ľudia v dedine vraveli, že keď Angličania vyhnali nemeckých templárov z neďalekého Waldheimu, päť minút nato sa tam zjavil Globerman so svojím nákladným autom, vtrhol do ich opustených domov a pobral všetok krištáľový a porcelánový riad, ktorý tam nechali.

„A kým sme sa tam doterigali s vozmi,“ zúrili rozprávači, „nebolo tam už nič.“

Raz som počul, ako kvôli tomu nadáva Globermanovi dedičan Papiš. Slovo „lupič“ som pochopil, o slove „*hašbez*“ som len tušil, čo znamená, a slovu „*akejn*“ som nerozumel.

„Kradol si! Drancoval si!“ karhal ho.

„Ja, a kradnúť? Ja som nekradol,“ tlmene sa zasmial Globerman. „Ja som všetko poctivo získal.“

„Získal? A to čo znamená?“

„Niečo z toho som získal hľadaním a na niečo som jednoducho natrafil. Ale kradnúť? To nie. Ja som nič neukradol,“ otriasal sa handliar smiechom, ktorý počujem ešte aj dnes, dávno po jeho smrti.

„Poviem ti, aký je rozdiel medzi obyčajným darom a darom v podobe peňazí v hotovosti,“ povedal teraz nahlas, aby ho každý počul. „Premýšľať o tom, aký niekomu kúpiť dar, *iz a loch in kop*, znamená mať diery v hlave. Ale dať niekomu peniaze v hotovosti, *iz a loch in harc*, znamená mať diery v srdci. Bodka.“

Zavrel mi dlaň s peniazmi a vyhlásil: „Tak ma to učil môj otec a tak to učím teraz ja teba. Bude to, akoby si sa narodil na *klote*, na mäsiarskom kláte.“

Potom vytiahol malú ploskačku, ktorú stále nosil vo vrecku kabáta, a ja som ucítil vôňu grappy, ktorú rada pila mama. Poriadne si uhol, trochu nalial do ohňa, na ktorom sa piekla roštenka, čo doniesol, a nahlas zaspieval:

*Zajdele šiel po ulici, v dlani cent
Chcel si kúpiť trocha dobrej žranice
Zajdele, och, radšej dostať na líce
Malý cent sa minul, nieto žranice
Tato bude strašný ras
Matka tá ho zvozí zas
Zajdeleho zderú velice*

A Moše Rabinovič, najmocnejší a najstarší z mojich troch otcov, ma chytil a hrubými krátkymi rukami ma začal vyhadzovať do vzduchu. A keď Naomi zvolala: „Človek musí dozrieť“ a ja som vyletel do vzduchu po trinásty raz, zbadal som mračno krídel, ktoré akoby mali zakryť celú dedinu.

„Pozrite,“ skríkol som. „Škorce v lete!“

Na prvý pohľad vyzeral ten rýchlo sa pohybujúci oblak naozaj ako krídla škorcov, ktoré stratili zmysel pre čas. No vďaka tomu, že ma Moše Rabinovič vyhadzoval mocnými rukami do vzduchu, som čoskoro zistil, že na Údolie sa valí záplava kobyliiek.

Mošeho tvár nadobudla melancholický výraz. Naomi sa zmocnila panika. A Globerman mi ixtýkrát povedal: „*A menš tracht un Gott lacht* – človek mieni a Boh mení.“

Do piatich minút bolo počuť za kopcami monotónne bubnovanie arabských roľníkov, ktorí vychádzali z domov na polia vyzbrojení kričiacimi ženami, dlhými palicami a hlučnými prázdnyimi kanistrami na benzín, aby zahnali nepriateľa.

Globerman si čoraz častejšie usrkával z ploskačky, Mošemu núkal čoraz viac mäsa a večer, keď všetky deti vyšli na polia s pochodňami, taškami, rýľmi a metlami, aby zničili kobyličky, prišiel môj tretí otec Jákob Šeinfeld, položil mi ruku na plece a pozval ma na večeru.

„Všetky tie dary sú nanič. Peniaze sa minú, šaty roztrhajú, hračky pokazia. Ale dobré jedlo ti zostane v pamäti navždy. Nevypadne z nej ako ostatné dary. Jedlo z tela unikne rýchlo, ale z pamäti pomaly.“

Toto mi povedal Jákob, a tak ako handliar, aj on to povedal nahlas, aby to všetci počuli.

5

„Čudný vták“ – tak volala Jákoba Šeinfelda celá dedina. Býval celkom sám, mal malý domček, záhradu, ktorá bola kedysi upravená, a zopár prázdnych klieťok so zvyškami obrovského krdla kanárikov.

Pôdu, ktorá sa kedysi pýšila citrusovníkmi, vinohradom a zeleninou, teraz prenajal dedine na spoločné obrába-

nie. Liaheň už zatvoril. Na ženu, ktorá ho opustila, už zabudol.

Jákobova žena sa volala Rebeka. Vedel som, že ho opustila kvôli mojej mame. Nikdy som ju nevidel, no všetci vraveli, že to bola najkrajšia žena v dedine.

„Akože najkrajšia v dedine?“ ohradil sa dedinčan Papiš. „Bola to najkrajšia žena v Údolí! Najkrajšia v celej krajine! Jedna z najkrajších žien na svete!“

Dedinčan Papiš bol jedným z tých obdivovateľov žien, ktorý sa kochal v ich kráse, a doma mal album nádherných umeleckých fotografií, v ktorom si listoval umytými láskavými rukami, pričom vzdychal: „*Seiner fun di ziebn štern* – krajšia než sedem hviezd.“

Rebeka bola zapečatená v jeho pamäti a v spoločnej pamäti celej dediny ako vzdialená hviezdna hmlovina. Dodnes tu o nej hovoria – hoci odišla, znovu sa vydala, v starobe sa vrátila a pred smrťou dokázala znovu k sebe pritiahnuť Jákoba. A vždy, keď príde do dediny na návštevu pekná žena alebo sa narodí krásne dieťa, všetci ich hneď porovnávajú s obrazom krásnej ženy, ktorá tu kedysi žila, ktorej manžel bol neverný a ktorá odišla a všetkých nás opustila, aby sme sa „plahočili na mrzkej, prázdnej a temnej zemi“.

Mal som vtedy dvanásť rokov a ako všetci ľudia, ktorých zrod je nejasný a koniec bolestne zreteľný, som chápal, že som zodpovedný za pohromu, ktorá postihla Jákoba, a za jeho samotu. Vedel som, že keby nebolo mňa a toho, čo som urobil, mama by vyhovelá jeho žiadosti, podľahla by jeho prosbám a vydala by sa zaňho.

Tajomstvá, týkajúce sa mojich troch otcov a mojej mamy, som pred nimi skrýval ako v nejakej škatuli. Neprezradil som im, prečo sa správala tak, ako sa správala, a prečo sa rozhodla konať tak, ako konala. Nepovedal som im, že keď som sedel vo svojej pozorovateľni zakrytej konármi a trávou, nevidel som len vrany, ale aj ľudí.

Nepovedal som im ani o posmechu, ktorého som si užil v škole.

„Ako sa voláš?“ smiali sa malé deti.

„Ako sa volá tvoj otec?“ podpichovali ma veľké deti, nahlas rozmýšľajúc o tom, ktorý z tých troch je mojím skutočným otcom.

Rabinoviča a Globermana sa báli, a tak upriamili pozornosť na Jáкова Šeinfelda, ktorý bol pre svoju samotu a smútok ľahkým terčom. Mal tiež čudný zvyk, ktorý v každom človeku vzbudzoval súcit a odpor: sedával v dedine na autobusovej zastávke pri ceste a buď sebe, zaprášeným prasličkám, okoloidúcim autám alebo hádam hosťom, ktorých videl iba on, vravel: „Podte ďalej, priatelia, podte ďalej. Pekné od vás, že ste prišli. Podte ďalej, priatelia.“

Niekedy sa zdalo, že ich zdraví. Obradne vstal a povedal, akoby odriekal nejaké prastaré obradné slová: „Podte ďalej, priatelia, podte ďalej, dnes tu máme svadbu.“

Často sme ho tam videli sedieť, keď sme sa viezli s Odedom Rabinovičom na dedinskom mliekarenskom aute.

„Pozri, ako vyzerá,“ povedal Oded. „Keby bol koňom, už dávno by ho zastrelili.“

Ale ani Odedovi, ba ani jeho sestry Naomi som neprezradil, akú strašnú vec som v detstve urobil Jákovovi.

Na druhý deň večer, keď som si urobil úlohy a pomohol som Mošemu dojsť, som sa umyl, obliekol si bielu košelu a vybral sa do Šeinfeldovho domu.

Otvoril som bráničku a v okamihu ma opantala zvláštna a úžasná vôňa jedla. Prekĺzol som pred dom, no neprešiel som za živý plot, ale zostal som na dvore.

Jákob otvoril dvere domu a keď povedal: „Poď ďalej, poď,“ vôňa zosilnela, ovanula mi krk a členky, vtiahla ma do domu a zaplnila mi ústa slinami.

„Čo si to navaril, Jákob?“ spýtal som sa.

„Dobré jedlo,“ odvetil. „Dar na tanieri.“

Jákob mi nedával dary tak často ani tak verejne ako handliar, zato boli oveľa zaujímavejšie. Keď som sa narodil, dal mi pekného žltého dreveného kanárika, ktorý mi visel nad kolískou. Keď som mal tri roky, zo žltého papiera mi poskladal loďky, ktoré sme spolu púšťali vo vádi. Na ôsme narodeniny mi prichystal prekvapenie, ktoré ma veľmi potešilo: veľkú pozorovaciu debnu pomalovanú maskovacími flakmi, s dierami na pozorovanie a vetranie, s dvoma rúčkami a s dvoma kolesami.

„Z tej debny môžeš pozorovať svoje vrany tak, že nebudú o tebe vedieť,“ povedal mi. „Ale nesleduj z nej ľudí. To nie je pekné.“

Jákob spravil v debne držiaky na papier, ceruzky a fľašu vody.

„A máš tu aj diery na konáre s lístím, Zajde, aby ťa vrany nezacítli a neuleteli,“ povedal. „U mňa sedia kanáriky v kletke a ja mimo nej. Ty budeš sedieť v kletke a vrany budú mimo nej.“

„Vrany odo mňa neodlietavajú,“ povedal som. „Už ma poznajú a ja poznám ich.“

„Vrany sú ako ľudia.“ Jákob sa usmial. „Neutečú, lebo sa chcú ukázať. Keď budeš schovaný v debne, budú sa správať normálne.“

Na druhý deň som poprosil Globermana, aby ma vzal na nákladnom aute aj s debnou do eukalyptového lesa.

Les sa ťahal až k východnému okraju obecných polí, za ktorými bol bitúnok. Les bol hustý a tmavý a pretínala ho len jedna úzka cesta, po ktorej handliar viedol na smrť svoj dobytok.

Vrany hniezdili vysoko v korunách stromov a v tomto ročnom období ste ešte mohli rozoznať mláďatá, ktoré boli takmer rovnako veľké ako ich rodičia a už sa začínali učiť lietať. Staré vrany im ukazovali rozličné úkony a mláďatá, na ktorých bolo podľa strapatého peria ešte vždy vidieť, že nemajú ani rok, sedeli zhrbené na konároch. Občas niektoré z nich skĺzlo zo svojho bidla, poletovalo v panike vo vzduchu, pozbieralo odvahu, vrátilo sa na miesto a strkalo do svojho suseda na konári, kým aj ten nepadol a chvíľu nelietal.

Sedel som v debne, všetko som videl a vrany ma nezacítli. Večer, keď po mňa prišiel Globerman, bol som ako doľamaný, no srdce mi pretekalo jasom a šťastím.

Jákob ma usadil za kuchynský stôl, veľký hladký stôl, kde sa biele tanieri leskli ako mesiac v splne a vedľa nich sa liotali strieborné misy.

„Na počesť tvojich narodenín,“ povedal.

Ako som jedol, očami skúmal výraz mojej tváre a ja som nemohol, no ani nechcel zakryť svoj pôžitok.

Dvanásťročný som už vedel, čo mi chutí a čo nie, no netušil som, že jedlo môže v človeku vzbudiť taký hlboký a prenikavý pôžitok. Chutové poháriky akoby sa mi odrazu otvárali nielen na jazyku a na podnebí, ale aj v hrdle, vo vnútornostiach a na bruškách prstov. Vôňa mi zaplňala nos,